

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Io. Freinsheimii Commentarii in libros svperstites Q. Cvrtii Rvfi

**Freinsheim, Johann
Curtius Rufus, Quintus**

[Argentorati], [circa 1639 oder später?]

Cap. II

urn:nbn:de:bsz:31-103771

Incertain esse quo tempore CVRTIVS vixerit.

XXIV. D. H. ad Lectorem editionis Elzevirianae de anno 1633. *Præter M. Tullium ac Insulentem, apud quos hoc nomen extat, Tacitus, ac Plinius Curtii cuiusdam meminere. Et utique Rusti addidit cognomen. Neque aliter Tranquillus, in Catalogo, quo Rhetores præclarè indicantur, quilibello de iisdem mutilo præmittitur in Mss. Esse autem nostrum, cuius tres postremi meminere, inter eruditos fere convenit: nec multum abest, quin plerique omnes, rhetorem, causidicum, declamatorem, etiam quaestorem ac prætorem: consulemque, ac Africæ proconsulem, eundem cum historico, qui Magni Alexandri res conscripsit, arbitrentur. Quemadmodum vixisse sub Augusto ac Tiberio, sed & scripsisse, quidam & sub Claudio superfuisse, existimant. A quibus nobilissimus Rutgersius seorsim abiit, qui sub Vespasiano floruisse in Parisiis probavit, quem non tenere reiiciendum, & cum cura adendum censet. Quamquam, ne de veritate quidem amplius querendum videretur, si habendam Catanæ fidem, omnibus constaret, qui in manus exarato exemplari, ipsam hanc historiam de gestis Alexandri scriptam, Q. Curtio, & quidem Rusto, qui Augusto Cæsare ac Tiberio floruerit, inscribi sic testatur. Verba Catanæ habes n. VIII. Cætera incerta sunt, & quia cætera, hoc ipsum. Imo & hoc ipsum magis, quia cæteris Vespasianum iungit. (Id quidem in Catanæ non reperi.) Item, quæ potissimum dicendi genus, & purissimam Latinitatem, certum aui argumentum arbitratur; neminem Latine sub Vespasiano, qui antiquitatem accurate exprimeret, scripsisse, quo modo probabimus? Quam si ævo nostro ac parentum, eleganter quidam expresserunt, nondum video, cur à Romanis id remoueamus, quod ne nostris quidem, ex felici imitatione hætenus negatum est. Quippe, & hodie ætatem quisque aui scriptorem eligit quem imitetur, ut cum cura imitetur quem elogit. Ut omitam principem historici Sallustium, ætate integra à scriptis C. Cæsaris, coævis, abiisse; cum diuersum in dicendo, tum qui Græcis suis, tanquam peregrinus, hæret. Vt & maximus scriptorum Tacitus post illum.*

XXV. Ut ita ad totum hunc locum elaudendum aptissima fere videantur verba Valentis Acidalii Animad. ad lib. 4. Curtii. *De Curtio miror sæpe, nonnunquam & indignor, doleo quidem semper, non tam quod ad manus nostras peruenit corruptus sic & vitiat; hæc enim sane cum omnibus: nec quod tam multis locis mutilus, ac lacer; hæc cum plerisque: nec quod integris libris, & ipsis adeo primis ceu capite truncatus; hæc quoque cum multis communis ipsi fortuna: quam quod nec ortum eius satis certo, nec ætatem qua vixerit, ac scripserit, scimus nullo modo, quæ illi tamen ipsa fors non etiam omnino sic peculiaris, ut parem sociumque habeat neminem. illa autem vix omnino quemquam calamitas extra Curtium afflixit, ut reliquorum scriptorum nemo mentionem eius vquam, vel vno verbo, certam dico mentionem, & indubitatum faciat, ad vnum omnibus tacentibus, quasi de compacto, ut conspirasse videantur ad supprimendum hominis nomen, ad famam prorsus opprimendam. In hoc quis non indoleat quis non miretur, & indignetur? Dignus ille me hercules scriptor, qui ab omnibus prædicaretur, quem penitus & totum nosceremus. Ac laborarunt in eo viri docti sane multum, ut quando indicis & argumentis certis inueniri nihil potest, coniecturis aliquid sagaciter indagaretur: quorum nos industriam diligentem amamus & laudamus, sed hanc ipsam vanam cum omnibus deploramus. Nec diuersas hic diuersorum opiniones affero, quia nullam ipse stabilire possum, quod contra possum, si liceat, omnes refutare.*

CAP. II.

EXpositis doctorum virorum de Q. Curtii ætate atque conditione suspicionibus, sequitur ut de stylo eius & Historia quid senserint, lectoribus exhibeamus. Quod ut commodius fieret, eorum iudicia secundum litterarum seriem disposuimus. Notandum autem, neminem adhuc quicquam apud veterem auctorem reperisse ex Curtio citatum.

C

Valens

Iudicia Doctorum Virorum de stylo & historia CVRTII.

Valens Acidalius Animad. ad lib. 4. Curtii. Dignus ille me hercule scriptor, qui ab omnibus predicaretur, quem penitus & totum nosceremus.

Franciscus Afulanus in Epistola Aldinae editioni praefixa. Alexander ille Macedo, cum aliis concinnis scriptoribus, tum facunda, eleganti, candida Curtii historia immortalis coti- colarum reficitur ambrosia. vivetque aeternum; dum sole magnus lustrabitur orbis. & in fine Epistolae. Hac lege hunc tibi Curtium dicatum volumus, ut omnes facile sciant, te cum vnum inter mortales esse, cuius innumeris reponendis laudibus Curtio ipso scriptore opus esset.

Ioan. Bernartius. Caesari comitem de Q. Curtium, quem adeo inter selectos recensere non dubito, ut inter optimos locum illi fidenter tribuam. Idem ad Stat. 10, 487. ut ocellus Historiarum Curtius inquit.

Petrus Bertius de Agger. & Pontib. pag. 38. Dicitur Q. Curtius est pura, simplex, in affectata. in Aggeris vero descriptione ita insuper florida, ut inter prima eloquentia Romanae exempla locus iste ponendus sit. Auctor sum is qui ad veram Eloquentiam aspirant, ut totum locum ediscant.

Petrus Bizarus lib. 2. rer. Perf. A Q. Curtio inter Latinos arguto, eleganti & nervoso scriptore harum cognitio petenda est.

Barnabas Brissonius de regno Perfarum libr. 1. Ne quis à parum idoneo auctore interpretationem sumptam suspicetur, Curtius hic, ex cuius scriptis tones à me auctoritas in his libris ad faciendam fidem petitur, in temporibus vixit, quibus bonas artes & studia literarum floruisse nemo insidiari possit.

Christophorus Bruno in Epistola dedicatoria. Cum autem Q. Curtii quoque rerum gestarum Alexandri Magni historia, olim à me puero, & nunc denus rursus lecta, mire candida, tersa, ac luculenter pura, utroque tempore mihi visa esset, dici non potest, quantum omnium studiosorum nomine indoluerim, tantum autorem à ξέφρατος, id est sine capite, duobus nimirum primis libris, cum sine quinti, amputatis, & in decimo libro plurimis in locis mutilatum nobis superesse.

Ibidem. Styli ipsius tersissima puritas, ad Romanum stilum ad amussim formata.

Guil. Budaeus de asse lib. 3. Verbis ipsius Curtii auctoris tersi & elegantis.

Ex Praefatione in editionem Curtianam Antonii Candidi, proctus Lugduni 1591. Q. Curtii Resti libros qui supersunt, historiae nomine dignos si quis agnoscat, in iudicio praeditus equidem videbitur. Proponit enim Curtius exiguo volumine insignia documenta quae usum vitae communis adiuvant, quae princeps viros & infima sortis homines possunt meliores reddere, seu ad virtutem horitentur, seu vitia, vana gloria videlicet, pecunia, vinivicta, libidinis amorem ex animis enellas: nec in vanis & nugacibus rerum gestarum narrationibus scriptio- nem consumere studet. Nonnulli existimant non aliter debere describi bella quam latrocinia, breuiter, nude, nulla laude addita, sed desestatione potius, ut longum bellum referatur non vi- que ad commendationem victoris, sed tanquam in exemplum, quid pariant pravi affectus, siue ambitionis, seu irae, siue libidinis: tum ut videant quam in incerto ac leui momento sita sint res & fortuna hominum, quibus tantopere alij confidunt. Id quam feliciter Curtius praestiterit, perpetuus historiae contextus ostendet. Primarie autem historiari legi, quae veritatem com- mendat, sapienter obsequitur, ex tot veterum scriptorum libris veritatem, cum in profundam an- tiquitatis abyssum immerfam, eruens. Pro narrationum varietate, prudentia sua usus est, aliam historiae

Iudicia Doctorum Virorum de stylo & historia CVR TII.

historiae legem diligenter observans. In quibus enim verba spectantur singula, ut in pactionibus, Macedonum edictis, promissis, simplicem profert veritatem. In rerum gestarum commemoratione, dum mores severe informat, aut animos incunde pascit, summas rerum ita exhibet, ut nihil (quod cognitum necesse sit) relinquat in aethere. Addens praeterea quae doctrina aculeos mentibus relinquunt, quaeque variis affectibus lectorem imbuunt, verba scilicet eximia, sententiarum selectas; miro artificio compositas orationes: relique suam ad veritatis regulas dirigunt, nomen retinet verae narrationis. Ceterum non modo corpus ipsum historiae suae veritati consecrat, rerum etiam perelegantem colorem & cultum adhibet. Res insigniores persequitur, eas videlicet quae nos sapientiores efficere queunt. Dum enim alii nimis accurate praetia describunt, quae melius nosceremus, Curtius noster explicat causas, consilia, eventus, & quaequid occultum & arcanum est in negotio: ita tamen ut acierum descriptiones & variorum certaminum multipliciter rutilus, graphice deceptor, propter Darii & Alexandri nomina Bellonae dicata, minime negligat. Quod se fecisset, quid inanius illa historia, in qua perpetuus armorum strepitus? Non effundit se in laudes Graecorum, aut Persarum vituperationem; nec enim se encomiasten, sed historicum agnoscat: adulationes & hyperbolas poeticas caute fugiens. A digressionibus abstinet: historiae solum necesse diligenter & exacta manu, nec de quibusvis rebus sermones scribit: imo leuissimis omisit, cognitum dignissimas, ad utilitatem & delectationem, singulis fere paginis persequitur. In frequentibus ciuitatum, regionum, montium, fluminum, descriptionibus, quae ad rerum gestarum intelligentiam magis ac magis amplectendam non parantur lucis adferunt, perspicuus apparet & solers. Adhibuit, nonnullis in locis, iudicium suum: & in gratiam legentium benefacta euehit, malefacta ad execrationem insectatur. In rebus memorandis, consilia primum, deinde acta, postea euentus expedit, & de consiliis significat quid probet: ac in re gesta non modo quid actum aut dictum sit, sed etiam quibus rationibus, sincere & breuiter aperit. Quoties de negotio aliquo pronuntiat, penetrat in animos: nec affectui, sed rationi perpetuo fauere videtur. A maleuolentia potissimum abstinet: adulationem abominatur & longe fugit: denique cum historicum quem requirit Cicero, se praestat, magnum videlicet. Verba proponit rebus congrua, de magnis splendida & sonantia, ut orationes nonnulla restantur, de paruis humilia, etiam de sordidius non dissimilia. Perspicuitas in eo talis est, ut ab omnibus intelligatur, a doctis etiam laudetur. Liberioribus verbis quandoque ritur (modestiae tamen, quae in eo maxime elucet, non inmemor) ut narrandi radium leuet, puram & ubique illustremque sequens breuitatem. De toto autem Curtii stylo penes eruditos esto iudicium: nec enim commentarium Grammaticum, sed praefationem scribimus. Postquam vero praefari historici imaginem sine rudiorebus exhibuimus, tandem praestantiore penicillo suis coloribus ad viuum, angustiore tabula feliciter expressam, offerre visum est. Ita igitur doctissimus Lipsius in Notis ad I. librum Politiarum. Verba Lipsii relata sunt infra suo loco. Item in fine eius praefationis. Supplementa librorum qui desiderantur, tenui filo contexta, nec Curtiana maiestati respondentia.

Casaub. in Animaduers. ad Sueton. in Indice excellentium Rhetorum. Historia rerum Alexandri elegantissime scripta.

Nicolaus Caussin de adminiculis eloquentiae l. 3. Q. Curtius medium quoddam uer sequitur, magnam styli salubritatem consecutus est. Nam ita dilucide narrat, ut animam sine salebris fluere credas, & tantis praeterea ueneribus orationem perfundit, ut non mediocriter lectores & amatores suos oblectet. Conclones autem habet tam argutas, & suaves, ut Herodoto, & Xenophonti nihilo videatur inferior.

Angelus Decembrius de politia litteraria libr. 1. pag. 36. l. 2. pag. 119. l. 6. pag. 487. De Q. Curtio eadem prope quae relata est, cuius laceratum opus legitur: quauquam Graecorum & Arriani constat historia, ex quorum fontibus hic scriptor vel interpres mira dulcedinis regiaeque profecta

Indicia Doctorum Virorum de stylo & historia CVRTII.

Profecto magnificentiæ par, ab Alexandro non degenerans opus suum excudit, cuius summe sunt dignitatis & historica suavitatis orationes.

Idem. *Curius inter historicos sane elegantissimus. Idem. Tanta est amoenitatis cum perfectius legitur, ut metricam putes historiam. Idem. Quod maius infortunium apud maiores nostros, pulcherrimorum operum studiosos fuit, & accipere nos decuit, ut tam excellentis historie suavisimæque orationis, quæ velut Amphionis Musa omnes mulcent auditores, nunquam omnino extaret exemplar, quod vix à nostris compertum per incuriam laceratum, seu retusato & carie labefactum excideret. Idem. Ceterum hanc ex Græcis historiam, præcipueque animo considerantibus primus tantum liber desiccare videtur: nam à secundo de Marfyæ fontis ortu, eoque montis acuminè pariter incipitur. Quo constat, Q. Curtium interpretem fuisse, ipso etiam attestante, se plura transcribere quam credere. Est autem is historicus fluidus, ac sententium suorum elegantissimus imitator.*

D. H. in Epistola Dedicatoria Elzeviriorum. *Q. Curtius, historicorum, ut à tuo Heinso vocatur, vere Venus. Nam, ut illa, cum ex vndis, quod Græcorum habent fabule, emergeret, simplicitate in primis formam, quamquam exquisitam, tuebatur; ita scriptor hic, per se disertus si quis alius, communiem laudem, propriam ac suam fecit, quia non affectat. In orationibus nimirum, quæ, ut breuitate ac acuminè in toto corpore eminent, ita hoc in primis admirandum habent, quod cum artis habeant non parum, sponte tamen nate videantur. Ita narrat, ut credatur: ita dicit, ut non verba sed sententias persuadeat, cum dicit: ita iudicat de suo Principe, ut, quem merito cum omnibus commendat, non immerito, cum opus est, ac suo quasi iure, reprehendat: ne aut nimium dedisse Regi maximo, aut quicquam sine causa detraxisse videatur. Adeo, ut cum virtutes omnes maximi historici, lectori suo præstat; primam tamen primo loco habeat, ne falsum dicat. Nam qui vitia virtutibus in Principe permixta prætermittunt, ea ipsa pariter ac fidem suam, accusanda grauius posteritati tradunt. Cuius libertati nemo, nisi cum periculo, præscribit. Iam prudentiam quis satis commendare poterit & qua nec putide accersitur, nec foris, sed ex ipso factis ac narratione oritur. Et ne desideret occurrat. In locis autem describendis quæ amantitas, quæ suauitas, Dii boni! ut naturam non tam pingat, quam cum ea cœret, & exhibeat ante oculos, quod tantum scribit, semper æmulus illius, vel quod nimio negotio & quasi sine cura, excidisse videantur, quæ narrando exprimit: vel quod feliciter, & tanquam altera natura, suis habitusque eius representet, quæ sine arte placet. Accipe igitur, Vir maxime, purissimum autorem; eleganter nisi fallimur, ac terse expressum: accipe, historicorum Venerem, doctorum amor. Cui cum certatim eruditi nostri temporis, quos demerere, sanon scriptis suis astruant; rogare audemus, ut in primis nomen tuum iungi iis ac præfigi patiaris, qui iam eam consecuti sunt. Quales antiquissimi scriptores sunt, quibus, ut exemplo esse possint ceteris, æternitatem suam sola ars conseruat, cuius specimen hic damus. Idem Ibidem. Purissimum dicendi genus, & purissimam Latinitatem Curtio tribuit.*

Erasmus Roterodamus in Epistola Dedicatoria. *Curium iuuenis ac navigationis amorem aduenxi, qui mihi olim puero, mire candidus ac tersus est visus. Nec alius sane visus est ex tanto rogatus intervallo. Voleat Austorem lectu dignissimum àxi Quæ nos nobis superesse, nimirum duobus primoribus libris amputatis, utimo pluribus in locis trunco mutiloque. Rerum inuerec græculam in historia ramiatem, quam tamen Q. Curtius subinde temperasse videtur.*

Idem in Ciceroniano, siue de optimo genere dicendi. *Habeo, quem non contemnatis, Q. Curtium. N. Historicus est. B. Est: sed in Historijs extant aliquot Orationes. N. Ceteris candidior est; sed nihil ainit, ad Parmenonis suam. Habeo multas sermonis formulas à Ciceronianis diuersas.*
Iacobus

Judicia Doctorum Virorum de stylo & historia CVR TII.

Iacobus Gordonus Chronologus cap. 20. num. 31. Inter insigniores, qui Latine scripserunt historiam, merito numerandus Q. Curtius: hic lectori inter Latinos ordine primus esse potest. De quo tamen vixdam sciri potest, quo floruerit tempore, scriptor subtilis & clarus, res gestas Alexandri Magni complexus est.

Ioan. Fridericus Gronovius obseruat. Criticarum per saturam lib. II. cap. 19. Q. Curtius, uberrima & suauitatis & prudentia historicus.

Iustus Lipsius in Notis ad lib. I. Politicorum. Sequuntur scriptores duo, velut proprii Principum, & assidue in manu sinuque habendi. Q. CURTIUS: qui, me iudice, probus est legitimusque Historicus; si quisquam fuit. Mira in sermone eius facilitas; in narrationibus lepos. strictus idem, & profluens; subtilis & clarus; sine cura vlla accuratus. Ferus in iudiciis, argutus in sententiis, in orationibus supra quam dixerim facundus. Quod si varium magis argumentum habuisset; fallor, aut varia Prudentia eximiam magis specimen prabuisset. Sed Alexander quid nisi bella? & Caesar. &c.

Idem in Commentario Corneliano lib. 6. Annal. post recitata verba plusecula ex lib. VII. Curtii. Delector, (ita me Deus amet!) exscribere candidissime & disertissime dicta.

Idem ad Tacitum II, 20. vbi mentio est Curtii Rufi. Est qui hunc censet esse illum, qui memoriam scripsit rerum Alexandri, pure mæ-Hercules & Latine.

Aldus Manutius in calce editionis suæ. Clarissima Curtii Historia.

Ex Bartholomæi Merulae epistola Curtio præfixa. Cum Alexandri res gestas à Q. Curtio elegantissime conscriptas tibi breuiter exposuissim, exarsisti incredibili quadam cupiditate legendi luculentissimi scriptoris historiam. Et paullo post: Est enim Q. Curtius in scribendo acutus, vehemens, candidus, ac perquam eloquens: in concionibus enim, quas crebro reperies, quantum ille ingenio & eloquentia valuerit, facile cognosces.

Franciscus Modius initio Notarum in Curtium. Ad scriptorem non malum, certe in historia, quam memorie mandauit, vnicum, mea opera quasi postliminio cognomen suum rediit.

Petrus Opmerus in Opere Chronographico, sub Tiberio, statim post Velleium Paterculum. Quintus etiam Curtius res gestas Alexandri Magni pure ac terse conscribens (gnarus adulator, quo gratificarentur Regi, multa finxisse) veriora secutus est, acute moderatus, quæ fidem videbantur excedere.

Antonius Panormita in facetiis Alphonfi Regis. Egrosabat Rex Capuæ, & multis multa pro suo quisque ingenio ac studio oblectamenta ac munera ægro regi cum excogitarent, ego, quoque ex Gaicta accersitus statim aduolauit, deferens & ipse mecum fomenta & medelas meas, h. e. libellos, quos intelligebam illi quam maxime placituros, in quibus Q. Curtium, bonis (ut aiunt) auspiciis exhibendum, exhibui. Ille res gestas Alexandri a disertissimo viro perscriptas ea hilaritate, ea auaritate, ea denique felicitate cepit audire, ut, quod medici obstupescerent, [Lansii Orat. pro German. pag. 89.] eodem ipso die, quo legere ceperamus, ægra omni valetudine lenatus, ac pane confirmatus euaserit. Itaque posthabitis ceteris recreamentis, quos dædulus ternas facere lectiones perreximus, breuique librum absoluimus; ex quo eo die frequenter in medicos Rex iocatus: Anicimam retus parabolarum paruisfacere; Curtium laudibus æquulare cepit.

Judicia Doctorum Virorum de stylo & historia CURTII.

T. Popma in Epistola ad Hesselum filium. Inter Latinos Q. Curtius historiam Alexandri libris decem complexus est in scribendo candidus, purus, vehementer, & perquam elegans.

Idem in notis ad Curtium 10, 9, 3. Hunc esse auctorem historiae Alexandri elegantissime scripta docti viri existimant. paulo post: Certe in temporibus vixit, quibus bonae artes & studia litterarum florerunt.

Ex Ericii Puteani in Q. Curtium praefatione. *Vi alia desint, sola elocutio lectorem non omnino rudem irahat, erudicum magis etiam inflammet. Quemadmodum cibi aliqui sunt, omnibus omnino mortalibus, illic sapore grati, aliqui his nauseam, illis suavitatem adferunt: ita in scriptoribus ratio styli distinguitur. quae omnibus placeret, Latina quidem, in vno potissimum Curtio inuenta est. Lini olim laudem Pataninitas quaedam immittit: alius velut supinum alibi, aut frigidum, imo & taurodoxi accusat. In Sallustio Iulius Scaliger reperit, quod & reprehenderet, & damnaret: prolixum fuisse, vel etiam nimium supernacuumque. Caesar ipse cui satis non fuit res fortiter gerere, nisi narraret, tam stylo promptus quam telo, auctor & simul scriptor, reprehensionem tamen non effugit, aiunt in dictione esse quae culpari possint: prudentiam & verbis non hauriri: Commentarios tantum esse, & nihil polliceri praeter nudam simplicemque narrationem. Tacitum Tullianae esse nauis: alibi sensum breuitate impediri & frangi; plura inuolui, quam exprimi: & quod in emaciato corpore videmus, ossa tantum eminere, venustatem nullam esse. Iustinus, Florus, Nepos, alique frustra nominantur: in omnibus curiosa iam censura reperit quod carperet. Prus Curtius noster, noster ille Curtius, tam feliciter, prudenter, venuste historiae vestem contexit, stylium ubique rebus aptans, ut notam omnem euertat. elegans est, grauis est, virilis est, & natura sua nunc exurgens & docens, nunc submittent dictionem & oblectant, ut in summa grauitate Venere non exiit, ita in remissione ad vilitatem non descendit: quandoque oburganti similis, cum vitia persequitur, quandoque mulcenti, cum virtutibus applaudit, verba nitorem habent, compositio suavitatem, res pretium, tanquam nihil superstiti, breuitatem laudes, tanquam nihil desideres, copiam, ipsa breuitate plenus est, copia non molestus. Varium dixeris, nec tamen diuersum. Puluum eundem, non colorem seruat, & tamen formosus pari ingenio nunc vela sermonis pandit, nunc contrahit: sed eadem felicitate inuoluitur & incedit alibi celerior, alibi accuratior, ubique placens. Cum nihil coactum sit, vibrari tamen sententias dixeris, non educi, acumina velut tela sunt, lectoremque suam vulnere ferunt; sicut flammulae sunt & accendunt. Nemo sine voluptate legat Curtium, maiorem etiam fructum capiat sic persusus. Quantum oblectariis, proficis; & cum omnia laudes, mireris tam ingeniose exprimi; cum omnia stupeas, tam facile intelligi. Nam ceteros historiae scriptores, ut peritiam & lepore prouocat, ita acumine & perspicuitate vincit. Nemo subtilior fuit, & tamen gratior, nemo aequo lectorem instruit, & minus lassat.*

Ex eadem. Sed ego nunc inuentum alloquor, quae nisi regium hunc assimat animum & historiam asstinet, ad nullam vnaquam praeterea vite maturitatem excrecet: nisi penultimum studio Curtium euoluat, frustra in reliquis curiosum discendi desiderium conabitur explere. cibis alibi, hic vero deliciae sunt: doctrina alibi, hic voluptas iungitur, ut discere & audire vni quisque velit, amantate prouocatur.

Ex eadem. Sed ut concedam tamen, esse in Curtio, quod reprehendi possit, minorem faciam, ut magis etiam laudem. Mutuus & axis quod est, ac frustra infeliciterque conatus Alexandrium nobis aeternum facere, qui ipse parte sua deficit. Truncum corporis nemo, aut perfectum aut formosum dixeris: hac autem infelicitate laborat Curtius: ingeniosus, ne placeret
TAMEN

Iudicia Doctorum Virorum de stylo & historia CVR TII.

tamen: elegans, ut vulnera praeferret: etenim quantum scripsit diurnare ad nos usque non potuit: commune hoc scriptorum pene omnium fatum est, [Vide Casaub. in Dedic. Polybii.] & frustra in uno aliquos, inique etiam in Curtio accusamus. Quos historici (ac de Latinis iam loquor) quorum solum nomen, aut ut felices adhuc sint, fragmenta aliquot superiunt? Ipse Crispus Primus Romana Crispus in historia

perit, ubi primus fuit, in Catilina & Jugurtha magnitudinis suae umbram dumtaxat ostentant. Livius; cum enim CX. L. scripsisset libros, vix orientem sibi operis vindicat. Et Tacitus, tanta olim cura ac gloria bibliothecis omnibus inservit, integer tamen servari non potuit. Frustra ceteros recensio. Curtius ut omnes vinceret perfectissimus pervenavit; & ut antiquitatis fide commendaretur, omnem evitare iniuriam temporis non debuit. In octo adhuc libris superstes est, qui decem consecrat: cum totum destruere etas non posset, parte & exigua imminuit, impetum in primos duos fecit libros, ut servaret reliquos, amplius destruere verita est. & quia vterius nocere non potuit, praestantissimo operi peperit.

Ex eadem. Ad historiam ite, Curtium admittite, ut omnia habeatis. Hic ille, auditor, ingenium cuiusque acuet, subtilissimus scriptor est; iudicium roborabit, prudentissimus est: linguam expoliet, facundissimus est. Etenim quia verborum sententiarumque solertia inventionis sufficit, ea maturitatis momenta rerum ponderat & eloquentia proponit. Quia igitur argutum esse, prudentem esse, disertum esse, omnis doctrinae summa est, quid adhaere ingenio, iudicio, lingua oporteat, Curtius imprimis docet.

Ex eadem. Illam tamen historiam, quia Sallustiana Tacitumque nuper explici in Curtio nunc quoque experiat, digno, me hercule, auribus omnium & oculis scriptore, qui an facti sententiarum acumine erudiat suavius, an mellitis eloqui illecebris delectet vultus, in re dubites. Sui & illius ingenio bonus est; quem descripsit, & magnum iterum fecit, quem celebrat. Prorsus Alexandri famam Curtius sustinet: quidquid narret, quia post alios, stabilitus, ut ceteris crederetur, Callistheni, Aristobulo, Ptolemao, minus ille fecit: & fidem Graeci invennerunt, quem idem stylo argumentum Latinus abfolvit. ut liberius aliquid dicam, tam elegans prudensque scriptor mendax esse non potuit, & iam credimus, quidquid Arrianus tradidit; Curtium secutus est. imo credimus, Alexandro nihil difficile fuisse; fieri posse Curtius censuit & ad posteros transmisit. Tria sane numina in pulcherrimo historiae opere videtur coluisse: Suadam, Prudentiam, Veritatem; & Suade quidem lenocinio quem non mulceat abripiatque etiam alieno affectu impeditum? historiae hac Siren est, a qua vincit & abduci etiam Homeri sapiens voluisset. Iam prudentiae dotes quisdani venerat? putes in Sophia domicilio praecepta omnis vitae Socratem praefigere. Denique veritatis etiam integritas hic relucet, etenim qui tam a libidine fingendi, quam a necessitate absuit, fallere voluit, & iam tum cui sui iudicia vereri poterat, si maiora veris tradidisset; quippe pronis Romanorum in adulationem, sine Calligulae sine Claudii, sine insequentium animis. Sed non hoc ago, Auditores, ut in solo Curtio putetis esse omnia, quia dicere omnia in solo Alexandro potuit, nec mentiri: laudo unum, ut ametis omnes. & hunc potissimum nunc explicare aggredior, quo libentius omnes perlegatis. Quidquid est historiarum commendo, cum hanc unam explico, & ut in totam curiosi antiquitatem scitis, Alexandrum re-presento. Nam profecto parum esset Curtium scire, si quis reliquos ignoraret: quemadmodum angustis ego liminibus meum meum circumscriberem si in aliqua dumtaxat historia parte desudarem. Proinde si cui fortassis scriptor iste adhuc ignotus est, qui mille sexcentos propemodum iam annos loquitur, illum ego historiae universae & nomine & officio excito, ut communi utilitate unius praestantiam metatur. Ex eadem Putcani praefat. Ille vero mihi historicus est; ille docendo prudens, narrando elegans, & ut omnia dicam, Alexandro dignus. autorem scriptor aequat. alius vincere orbem terrarum non potuit, nec alius ingenii praestantia tanto gloriae sustinuit. Omnia in Alexandro magna sunt, & nomen sequuntur; omnia in Curtio mirae sunt & placent.

Iudicia Doctorum Virorum de stylo & historia CVR TII.

placent omnia. Ille virtute & fortuna cinctus gloriam sequitur; hic suada & prudentia stipatus eandem ducit. Iterum vincit orbem Alexander; scribitur; sed à Curtio scribitur, qui re optimo atque eruditissimo auro vixit, aut certe illi proximo, sic prestare potuit, quod postea nemo affectus est.

Ex eadem. Putes hunc unum ad historiam à natura factum, & velut fato destinationem, qui Latine nobis Alexandrum exhiberet, ergo & vitia eius & virtutes aperit: vitia, ut lectorem absterreat: virtutes, ut inflammet: Aperit vitia, & nihil odio, aut calumnia tribuit: virtutes, & ab adulatione alienus est, hoc toto voluntate agit. & ut tandem in compendium diffusam vitæ seriem colligeret, velut in tabella geminam Alexandrum proponit, qua laudari & simul reprehendi potest. Ipsum igitur Curtium audite, id est videte, & sic quem descripsit, an depinxit lib. X. cap. V. n. 26. Iuste æstimantibus regem liquet &c. Hæc ita breviter: sed in historia uniuersa disquirat singula: causas rerum, consilia, euentus expendit, iudex omnium. Quod fieri posse neget, facit, & ipsam quoque fortunam ad examen deducit. Ergo quæcumque legis, digna stylo sunt, & varia prudentia specimen referunt: digna lectione & ad formandum iudicium cuiusque valent. Tota narratio exacta est, lenitate quadam proficiens, non exundans, tanquam ripis clausa, garrulitatis autem imbre non corrupta, trahit oculos, & gemmeo eloquio lætice recreat. Locorum etiam vrbiunquæ tam accurata vbiq; descriptio, ut picturam censens. Nulli coloris sermonem æquet: nec legere sed intueri coram videaris, quidquid hic expressum est. Sed quid ego? totum laudare Curtium non possum, nisi totum explicem. vbiq; summus est; & quem in partibus admiramus, toto historia corpore diuinum pronuncies. Legere nunquam non volet, quisquis libauerit, & doctrina, facundia, prudentie suauissimos carpes flores, quoties in manus admittet. continuata fertilitas est, quantum demis, nascitur, & eum omnia collegisse te putes, plura relinquis.

Ex eadem. Sed ne longior sum, vnus nunc Lipsi è notis ad politica citabo verba, ut examinem. Q. Curtius probus est legitimusque historicus, si quisquam fuit, &c. Plenam censuram dicat, nisi amplius ille exigat, qui laudet. Hic vero condit eloquium propemodum, ut destruat, quasi ingeniosum iudicium sit, si quid post iudicium reprehendas. Tuis te verbis Lipsi, in sententiam meliorem traham, ut nihil deesse reo scriptori fatearis. Probus est, ais, legitimusque historicus, si quisquam fuit, quasi huic tribuas, quantum vlli datur. omnino nam aut Curtius historiae leges impleuit, aut nemo, si impleuit, quid prudentie eximium magis specimen desideras? pro argumento perfectus est, & illud varium esse quidam dicant? Alexander fecit, imo esse narratio ostendit. Bella geruntur, fateor, sed in quibus amplius quam bella. cum vniverso pæne terrarum orbe negotium est. ducem sive milites respicias, rerum varietas est. ille quantum deuicit, rex quoque; nec minus iure quam aruis usus est. viribus parari prouincias, iure retineri egregie ostendit. Quicquid respub. habet, in exercitu hoc inuenies. militem velut ciuem, nunc proprium, nunc querulum, aut sedisiosum, semper fortem. Sic ut alios subiugaret, suos interdum vincere rex debuit; suos prudentia, consilio, astu, ac magnitudine animi, in ordinem redegit atque compescuit; hostes robore, industria, celeritate, audacia, & vincendi quodam fato superauit. quicquid cohortes & phalanges in barbaros potuerunt, solus in suos interdum Alexander excutus est, & quos duceret, sibi vindicauit. Quid dicam? pugnavit & ius dixit, ducem & regem egi, nunc telo & ense, nunc se pro, pacisque habitus insignis. Mitto fraudes, delationes, conspirationes, quas re delegeret, eluderet, puniret, prudentissimus esse debuit. Nam circa principem unum tot belli duces, & præfecti oculis aduissidentes & inuicem suspecti, quam non inuidia simulationem, insularum scenam instruant? ut in ipsa honore & munere infalices sint, oderunt quem benignior fortuna euexit alius & propiorem regi fecit: metuunt alij, quem, ne parum habeant, malis artibus coguntur reprimere. Hac aula prælia sunt, & quia in conspectu regis; silentio vigent, & ingeniosa improbitate reguntur.

Ducimus

Iudicia Doctorum Virorum de stylo & historia C V R TII.

Interim maliis scintille interdum profiliunt, qua ut noceant, nec impuentur, falli rex ipse debet, & noua calliditate aduersarii deludi. Illud obtinet; doli non doli sunt, nisi astu colas: texuntur fraudes fraudibus, & impostura, simulatione tecta, honestum scelus facit, cum abscondi potest. Qui vultu blandi, animo hostes sunt, ad iniuriam inferendam solertes & ingeniosi, ad depellendam cauti callidique, sic priuata odia cum nimis prospere succedunt, in ipsam sepe principem prorumpunt. Et ille insidys circumseptus, ubi tutum se existimat, perii facilius & fortuna trahente precipitatur. Sane qui in multos iniquus fuit, audebit & regem petere, cum audaciam familiaris fecit, & sepe ut timori conscientiam, pona scelera subducat, imperium affectabit. Exemplum in Dario habemus, quem ut Alexander debellaret, Bessus & Nabarxanes pessima mancipia aureis compedibus vincunt, ac tandem, ut parricidio reges essent, multis vulneribus confodiunt. Quid Alexander? potuit in tanto hoste fortune inconstantiam insidiasque amicorum discernere, sed quia Iouis haberi filius voluit, homines contempsit, & cum victo orbi fata ordinaret, veneno extinctus est. Nam in conuiuio apud Thessalium medicum Hercules scypho epoto repente velut telo confixus ingemuit. Amici causam morbi, imperientem ebrietatis diuulgant, reuera autem insidias fuerunt, quarum infamiam successorum potentia opproffit. Antipater fuit, qui venenum preparauit, & ut tota progenie nefarius esset, ad tantum scelus filiorum opera usus est. Hec cum ita sint, quis variam adhuc argumentum requirat? variam, quia Alexandrum descripsit Curtius, habuit. & sic varia prudentia specimen quoque praeiuit atque elegantissime restituit.

Ex Eric. Put. Orat. 19. Ipse Curtius, est imminutus, perfectus est, & iam non puerum nobis Alexandrum, sed aduultum; non priuatum, sed regem narrat, ut regius omnino scriptor esset ac duraret: de quo quid sentire debeamus, rex quoque pronunciet, non ille quidem qui descriptus est, sed qui sic describi quoque potuit, ille animo & ingenio magnus, qui & Alexandri famam & Curtii eloquentiam meruit, Alfonso Aragonius. Hic Capuae aduersa valetudine correptus, ne otiosum haberet morbum, tunc quoque regem se ostendit, & serio nunc sermone, nunc exemplo mitigare dolorem studuit. Cum agritudo crederet, & medicorum industria sine fructu sudaret, nouum ipse remedium & inuenit & adhibuit. Neglecto corpore ad ingenii curam venit, & de sermone non pharmacum, non vnguentum, sed libellum perit. & quem peritatis? Auditor. Hunc à Curtio, hunc de Alexandro scriptum, dignum prorsus tali custodia, & vel cum Homeri operibus habendum. Hunc igitur legere cepit & experiri, an historia in morbum valeret. nec frustra. delectatus elegancia, prudentia, facilitate amantissimi ingeniosissimi que scriptoris, negligere primum cruciatum potuit: mox rigore quodam imbueret corpus, & ut breuiter dicam, pro animo habere. Sic omnem morbi improbitatem corrigens, & recuperate iam salutis auctorem laudans, Facessant, inquit, Auicenna, Galenus, Hippocrates, & tota illa Aesculapij schola, Curtium ego feliciori pharmaco & succo medicum sensi, illius ope, illius suada restitutus sum. Res mira! Sed fide scriptorum fulta, agritudine oppressus, & regni tamen cogitationibus onustus, vacare lectioni magnus princeps voluit; & quod dare medici non poterant, ab historico accepit. Fatetur ipse: & quid nisi regibus omnibus, aut qui ad magna adspirant, tam insigne exemplum commendat?

Raderus post recitatum Lipsii è notis ad Politica iudicium. Hoc de bellis tantum iudicium Lipsij vere Erycius Puteanus refutauit.

Idem ia Epistola Dedicatoria ad Maximilianum Bauariae Ducem. Nobilissimum huic planeque regium scriptorem, Quinquam Curtium. Et circa finem Epistolae. Est enim, vii nemo negat, & amantissimus & utilissimus, & plane, ut dixi, regius scriptor, qui principum aures tenere, & oculos morari vere potest.

Idem in Prolus. c. I. Auctor sane in paucis elegans, argutus, sententiosus & verissimus historicus.

D

Rade-